Talpas kereszt

Ötvösgyűjtemény

Leltári szám:	19124
Alkotó:	Nikolich
Készítés ideje:	19. SZÁZAD 1. FELE
Készítés helye:	Balkán; Dél-Magyarország
Jelzés:	talpán belül: Nikolich
Anyag:	aranyozott ezüst; puszpángfa; üvegkő
Technika:	filigrán díszítés
Méretek:	magasság: 38 cm talpátmérő: 16 cm súly: 1025,4 g

A kereszt domború, kerek talpának középpontjában hengeres, közepén nódusszal tagolt szár magasodik, amely üvegezett, latinkereszt formájú, a puszpángfaragványt befogadó fémkazettát tart. A kereszt alakú középrész oldallapjain – a műtárgy többi részéhez hasonlóan –, aranyozott ezüst filigránból (vékony drótból) formázott levélminták ülnek. A kereszt sarokpontjait foglalatba helyezett színes, csiszolt üvegekkel díszített csavarokkal rögzítették. A szabályosan tekeredő filigránok között nyolcágú csillagok is föltűnnek.

A kereszt minden bizonnyal oltáron állhatott. Készítésének pontos helyét és idejét nem ismerjük, bár talpperemének belső oldalán a "Nikolich" mesterjegy és egy eddig még nem azonosított városjegy látható.

Nikolics nevű mesterek Szabadkán, Zomborban és Újvidéken működtek. 1770-ben Újvidéken, az ötvöscéh macedovlach (cincár) mesterei között írtak össze Nikolicsokat, ami arra utal, hogy a Török Birodalom keresztény vidékeiről származtak. A 19. század első felében ugyancsak Újvidéken éltek ilyen vezetéknevű ötvösök, de 1828-ból Zomborban egy Nikolics Miklós mesterre is van adat.

A magyarországi ötvösség történetével foglalkozó korábbi munkák nem ismernek Nikolics-ötvösjegyet. Újabban Grotte András közölt néhány, a rajtuk szereplő jegy alapján biztosan valamelyik Nikolicshoz köthető tárgyat, de nem lehet eldönteni, hogy melyikük alkotásait. A városjegy alapján úgy sejti, hogy szabadkai mesterről van szó. Az itt bemutatott ezüstkereszt mestere és pontos készítési helye egyelőre nem határozható meg.

A puszpángfaragvány talán az Áthosz-hegyen vagy valamelyik más balkáni monostorban készülhetett a 19. században. Kidolgozása nem éri el a korábbi darabok finomságát. Érdekessége, hogy a két faragott oldal közé, a kereszt rövidebb szárainak a végén kimetszett nyíláson keresztül egy színes fémfóliát is becsúsztattak, hogy a két oldal jelenetei jobban elkülönüljenek. Erre a megoldásra a korábbi századokban nem volt példa.

A faragványt őrző kereszt alakú rézkazettát a 19. század második felében megújíthatták, a beavatkozást végző mester IM monogramot és 1870-es évszámot karcolt be a levehető elem belső oldalára. A beavatkozást végző ötvös kilétét még homály fedi.

A faragvány egyik oldalán a Keresztre feszítés jelenete látható. A kereszt tövében Mária és egy asszony, illetve János apostol és a százados (?) áll. A jelenet fölött és alatt egy-egy evangélista auktorportréja – írópult előtt ülnek, ölükben vagy előttük nyitott könyv – bontakozik ki, míg a kereszt vízszintes szárának végein püspökök félalakos ábrázolásai tűnnek föl, akik feliratok és attribútumok hiányában nem azonosíthatók.

A kereszt másik oldalán Jézus megkeresztelkedése, míg a kereszt szárain, az elölnézetéhez hasonlóan két evangélista és két püspök portréja látható.

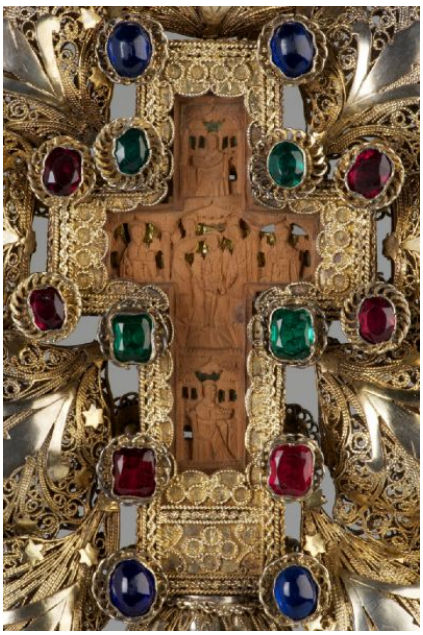
Irodalom

© 2012-2026, Minden jog fenntartva Iparművészeti Múzeum

- Terdik Szilveszter: Some Post-Byzantine Examples of the Silversmith’s Art with Serbian Connections Kept in Hungarian Museums. *Niš and Byzantium. Fifteen Internationale Symposium*. Miša Rakocija, Niš, 2017.
- Terdik Szilveszter: "Athonite" miniature carvings at the Museum of Applied Arts. *Ars Decorativa*, 2016. 2016. - és Nr. 1. kép
- főszerkesztő: Kiss Éva: "Áthoszi" miniatűr faragványok. Kiállítás az iparművészeti Múzeumban. *Magyar Iparművészet*, 2015/7. NMKK Alapítványa, Budapest, 2015. - p. 36-39. (Terdik Szilveszter)

© 2012-2026, Minden jog fenntartva Iparművészeti Múzeum